

JAHONDA TURIZM RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA ULARNING IQTISODIY XAVFSIZLIK BILAN BOG'LIQ JIHATLARI

Jamoat xavfsizligi universiteti magistratura talabasi

Sotvoldiyev Asadbek olimjon o'g'li

Annotatsiya

Ushbu maqolada jahon turizmining zamonaviy rivojlanish tendensiyalari, ularning iqtisodiy xavfsizlik bilan o'zaro bog'liqligi va O'zbekiston misolida milliy xavfsizlikka ta'siri chuqur tahlil qilingan. Tadqiqotda turizmning global iqtisodiyotdagi o'rnini, pandemiyadan keyingi tiklanish sur'atlari, xizmatlar diversifikatsiyasi, raqamli innovatsiyalar va ekologik barqarorlik kabi omillar yoritilgan. Xavfsizlik tahdidlari — xususan, siyosiy beqarorlik, terrorizm, sog'liqni saqlash inqirozlari va iqlim o'zgarishlari — turizm sektorining barqarorligiga qanday ta'sir ko'rsatishi empirik va kontent-tahlil asosida o'rganilgan. Shuningdek, turizmning iqtisodiy xavfsizlikka ta'siri valyuta tushumlari, bandlik, hududiy rivojlanish va kichik biznesni rag'batlantirish orqali tahlil etilgan. O'zbekiston misolida olib borilgan holat tahlili orqali milliy turizm siyosatining iqtisodiy xavfsizlik strategiyalari bilan uyg'unlashuvi ko'rib chiqilgan. Maqola yakunida xavfsizlik infratuzilmasini modernizatsiya qilish, turizmni diversifikatsiya qilish va xalqaro hamkorlikni kuchaytirish bo'yicha amaliy takliflar ilgari surilgan.

Kalit so'zlar: turizm, iqtisodiy xavfsizlik, global tendensiyalar, xavfsizlik tahdidlari, raqamli innovatsiyalar, barqaror rivojlanish, O'zbekiston, turizm siyosati, valyuta tushumlari.

Аннотация

В данной статье проведён всесторонний анализ современных тенденций развития мирового туризма и их взаимосвязи с экономической безопасностью,

а также рассмотрено влияние туризма на национальную безопасность на примере Республики Узбекистан. В исследовании раскрыта роль туризма в глобальной экономике, проанализированы темпы восстановления отрасли после пандемии, диверсификация туристических услуг, внедрение цифровых инноваций и устойчивое развитие. Особое внимание уделено угрозам безопасности — таким как политическая нестабильность, терроризм, кризисы в сфере здравоохранения и изменение климата — и их влиянию на стабильность туристического сектора. Также рассмотрено влияние туризма на экономическую безопасность через призму валютных поступлений, занятости, регионального развития и поддержки малого бизнеса. На основе кейс-анализа Узбекистана проанализирована степень интеграции туристической политики в стратегию экономической безопасности страны. В заключение предложены практические рекомендации по модернизации инфраструктуры безопасности, диверсификации туризма и расширению международного сотрудничества.

Ключевые слова: туризм, экономическая безопасность, глобальные тенденции, угрозы безопасности, цифровые инновации, устойчивое развитие, Узбекистан, туристическая политика, валютные поступления.

Abstract

This article presents a comprehensive analysis of current global tourism development trends and their interrelation with economic security, with a particular focus on the case of Uzbekistan. The study explores the role of tourism in the global economy, highlighting post-pandemic recovery dynamics, service diversification, digital innovation, and sustainable development. Special attention is given to security threats—such as political instability, terrorism, public health crises, and climate change—and their impact on the stability of the tourism sector. The research also examines how tourism contributes to economic security through foreign

currency inflows, employment generation, regional development, and support for small and medium-sized enterprises. A case study of Uzbekistan is used to assess how national tourism policy aligns with broader economic security strategies. The article concludes with practical recommendations aimed at strengthening security infrastructure, diversifying tourism offerings, and enhancing international cooperation to ensure the long-term resilience of the tourism sector.

Keywords: tourism, economic security, global trends, security threats, digital innovation, sustainable development, Uzbekistan, tourism policy, foreign exchange earnings.

So‘nggi o‘n yilliklar davomida turizm global miqyosda eng tez sur‘atlar bilan rivojlanayotgan iqtisodiy tarmoqlardan biriga aylandi. Bu jarayonni shakllantiruvchi asosiy omillar qatorida xalqaro integratsiya jarayonlarining chuqurlashuvi, transport va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining rivojlanishi, aholining farovonlik darajasining ortishi, shuningdek, madaniy almashinuvga bo‘lgan ehtiyojning kuchayishi kabilarni sanab o‘tish mumkin. Jahon sayyohlik tashkiloti (UNWTO) ma‘lumotlariga ko‘ra, 2019-yilda dunyo bo‘ylab 1,5 milliarddan ortiq xalqaro sayyohlar qayd etilgan bo‘lib, bu ko‘rsatkich 2000-yilga nisbatan deyarli ikki baravarga oshganini ko‘rsatadi.¹ Pandemiya davrida yuzaga kelgan inqirozga qaramay, 2023-yilga kelib global turizm sektori tiklanish bosqichiga o‘tdi va 1,3 milliard sayyoh bilan pandemiyadan oldingi darajaga yaqinlashdi.²

Turizmning iqtisodiy ahamiyati faqatgina daromad manbai sifatida emas, balki mamlakatlarning iqtisodiy xavfsizligini ta‘minlashdagi o‘rni bilan ham belgilanadi. Iqtisodiy xavfsizlik — bu davlatning iqtisodiy mustaqilligi, barqaror rivojlanish

¹ UNWTO. (2020). International Tourism Highlights, 2020 Edition. <https://www.unwto.org>

² UNWTO. (2024). *World Tourism Barometer, Volume 22, Issue 1*.

imkoniyatlari, tashqi va ichki tahdidlarga nisbatan chidamliligi, resurslardan oqilona foydalanish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikni saqlab qolish qobiliyatidir. Turizm esa bu omillarga bevosita ta'sir ko'rsatadi: u valyuta tushumlarini oshiradi, bandlikni ta'minlaydi, kichik va o'rta biznesni rivojlantiradi, hududiy tengsizlikni kamaytiradi va xalqaro imijni mustahkamlaydi.

Biroq, turizm sektori o'zining yuqori darajadagi sezgirligi bilan ajralib turadi. Siyosiy beqarorlik, terrorchilik harakatlari, tabiiy ofatlar, pandemiyalar va iqlim o'zgarishlari kabi omillar turizmga salbiy ta'sir ko'rsatib, iqtisodiy xavfsizlikka tahdid soladi. Masalan, 2020-yilda COVID-19 pandemiyasi sababli global turizm daromadlari 74 foizga qisqardi, bu esa ko'plab mamlakatlarda iqtisodiy inqirozga olib keldi. Ayniqsa, iqtisodiyoti turizmga yuqori darajada bog'liq bo'lgan davlatlar (masalan, Maldiv orollari, Seyshel orollari, Tailand) bu inqirozdan jiddiy zarar ko'rdi.³ Shu nuqtai nazardan, turizmni faqat daromad manbai sifatida emas, balki iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlovchi strategik sektor sifatida ko'rib chiqish zarur. Mamlakatlar o'z milliy xavfsizlik strategiyalarida turizmni inobatga olishi, bu sohani barqaror rivojlantirish, xavfsizlik infratuzilmasini mustahkamlash va turizmga oid siyosatni global tahdidlarga moslashtirish orqali iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlashi mumkin.

So'nggi yillarda global turizm sektori nafaqat miqdoriy o'sish, balki sifat jihatidan ham sezilarli o'zgarishlarga yuz tutmoqda. 2024-yil yakunlariga ko'ra, turizm sohasi dunyo yalpi ichki mahsulotining 9,4 foizini tashkil etib, 9,9 trillion AQSh dollari miqdorida iqtisodiy qiymat yaratgan.⁴ Bu ko'rsatkich pandemiyadan keyingi davrda turizmning tiklanish sur'atlari yuqoriligini va uning global iqtisodiyotdagi o'rnini mustahkamlayotganini anglatadi. Ayniqsa, Yaqin Sharq mamlakatlari so'nggi yillarda turizmni milliy strategik ustuvor yo'nalish sifatida

³ IMF. (2021). *Tourism in the Post-COVID World: Economic Impacts and Policy Responses*. <https://www.imf.org>

⁴ WTTC. (2024). Global Economic Impact of Travel & Tourism. <https://wtcc.org>

belgilab, 2023-yilda 2019-yilga nisbatan 20 foizga ko‘proq sayyoh qabul qilgan.⁵ Bu mintaqada Saudiya Arabistoni kabi davlatlar “Vision 2030” dasturi doirasida diniy, madaniy va ekologik turizmni rivojlantirishga katta sarmoya kiritmoqda.

Yangi tendensiyalardan biri — bu ixtisoslashgan turizm yo‘nalishlarining jadal rivojlanishidir. Masalan, sog‘lomlashtirish, tibbiy, halal, gastronomik va ekstremal turizm turlari global miqyosda tobora ommalashmoqda. 2023-yilda Germaniyada tibbiy turizm xizmatlaridan tushgan daromad 6 milliard yevroga yetgan bo‘lib, bu mamlakat sog‘liqni saqlash infratuzilmasining eksport salohiyatini ko‘rsatadi. Shuningdek, Hindiston, Turkiya va Tailand kabi davlatlar ham tibbiy xizmatlar eksporti orqali turizm daromadlarini sezilarli darajada oshirmoqda.

Turizmda raqamli texnologiyalar asosida xizmat ko‘rsatish sifati sezilarli darajada oshmoqda. Sun‘iy intellekt asosidagi yo‘riqchilar, virtual reallik orqali muzey ekskursiyalari, blokcheyn asosidagi to‘lov tizimlari va raqamli identifikatsiya texnologiyalari turizm infratuzilmasining ajralmas qismiga aylanmoqda. Masalan, Yaponiya 2024-yilda Tokio aeroportida yuzni tanish texnologiyasi asosida avtomatlashtirilgan pasport nazorat tizimini joriy etib, sayyohlar oqimini 30 foizga tezlashtirishga erishdi. Ekologik barqarorlik tamoyillari ham turizm siyosatining ajralmas qismiga aylanmoqda. Norvegiya, Islandiya va Kosta-Rika kabi mamlakatlar ekologik toza transport, qayta tiklanuvchi energiya manbalari va mahalliy resurslarga asoslangan turizmni rivojlantirish orqali karbon izini kamaytirishga intilmoqda. Bu esa nafaqat atrof-muhitni asrash, balki turizmning uzoq muddatli barqarorligini ta‘minlashga xizmat qilmoqda. Yana bir muhim tendensiya — bu xavfsizlik infratuzilmasining kuchaytirilishidir. 2023-yilda Yevropa Ittifoqi “ETIAS” nomli elektron ruxsatnoma tizimini ishga tushirdi. Bu tizim sayyohlar harakatini nazorat qilish, xavfsizlikni ta‘minlash va migratsiya oqimini tartibga solish imkonini berdi [6]. Bunday yondashuvlar turizmni nafaqat qulay, balki xavfsiz faoliyatga aylantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

⁵ UNWTO. (2024). Middle East Tourism Recovery Report

Zamonaviy global iqtisodiyotda turizm sektori nafaqat iqtisodiy o'sishning drayveri, balki iqtisodiy xavfsizlikni ta'minlovchi muhim omil sifatida ham qaralmoqda. Iqtisodiy xavfsizlik — bu mamlakatning iqtisodiy mustaqilligi, barqaror rivojlanish salohiyati, tashqi va ichki tahdidlarga nisbatan chidamliligi, shuningdek, ijtimoiy-iqtisodiy muvozanatni saqlab qolish qobiliyatidir. Turizm esa bu omillar bilan bevosita bog'liq bo'lib, u orqali davlatlar o'z iqtisodiyotini diversifikatsiya qiladi, valyuta tushumlarini oshiradi, bandlikni ta'minlaydi va hududiy rivojlanishni rag'batlantiradi. Masalan, 2023-yilda Karib havzasi mamlakatlarida turizm sektori YaIMning o'rtacha 34 foizini tashkil etgan bo'lib, bu mintaqaning iqtisodiy barqarorligi to'g'ridan-to'g'ri turizmga bog'liqligini ko'rsatadi.⁶

Turizm orqali iqtisodiy xavfsizlikni mustahkamlashning muhim jihatlaridan biri — bu valyuta tushumlarining barqaror oqimini ta'minlashdir. Xalqaro sayyohlarning sarf-xarajatlari orqali mamlakatga kirib keladigan xorijiy valyuta to'lov balansini ijobiy tomonga o'zgartiradi, bu esa milliy valyutaning barqarorligini saqlashda muhim rol o'ynaydi. Misol uchun, 2022-yilda Meksika turizm eksportidan 28 milliard AQSh dollari daromad ko'rgan bo'lib, bu mamlakatning umumiy eksport daromadlarining 8 foizini tashkil etgan. Bundan tashqari, turizm sektori bandlikni ta'minlash orqali ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashga xizmat qiladi. Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO) ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda dunyo bo'yicha har 10 ish o'rnidan biri turizm bilan bevosita yoki bilvosita bog'liq bo'lgan.⁷ Ayniqsa, xizmat ko'rsatish sohasida ayollar va yoshlar uchun turizm muhim bandlik manbai hisoblanadi. Bu esa ijtimoiy tenglikni ta'minlash va kambag'allikni kamaytirishda sektorning ijobiy rolini ko'rsatadi.

⁶ WTTC. (2024). Caribbean Tourism Economic Impact Report. <https://wttc.org>

⁷ ILO. (2023). *Employment Trends in the Tourism Sector*. <https://www.ilo.org>

Turizmning iqtisodiy xavfsizlikdagi yana bir muhim jihati — bu hududiy rivojlanishga qo‘shgan hissasidir. Turizm odatda tabiiy va madaniy resurslarga boy, ammo iqtisodiy jihatdan kam rivojlangan hududlarda rivojlanadi. Bu esa infratuzilma, transport, aloqa, sog‘liqni saqlash va ta’lim xizmatlarining yaxshilanishiga olib keladi. Masalan, Marokash hukumati 2020–2030-yillarga mo‘ljallangan “Vision 2020” dasturi doirasida Atlas tog‘lari va Sahroi Kabir mintaqalarida turizmni rivojlantirish orqali minglab yangi ish o‘rinlarini yaratdi va mahalliy infratuzilmani modernizatsiya qildi. Shu bilan birga, turizm kichik va o‘rta biznes (KOB) subyektlari uchun katta imkoniyatlar yaratadi. Mehmonxonalar, restoranlar, transport xizmatlari, qo‘l mehnatiga asoslangan hunarmandchilik va ekskursiya xizmatlari orqali mahalliy aholi iqtisodiy faoliyatga jalb qilinadi. Bu esa ichki iqtisodiy faollikni oshirib, iqtisodiy xavfsizlikni mahalliy darajada mustahkamlashga xizmat qiladi. Xususan, Indoneziyada 2023-yilda turizm bilan bog‘liq KOBlar mamlakatdagi umumiy xizmat ko‘rsatish sektorining 60 foizini tashkil qilgan.⁸

Turizm va iqtisodiy xavfsizlik o‘rtasidagi bog‘liqlik masalasi so‘nggi yillarda ko‘plab olimlar tomonidan chuqur o‘rganilmoqda. Bu yo‘nalishda olib borilgan tadqiqotlar turizmning nafaqat iqtisodiy o‘sishga, balki milliy xavfsizlik strategiyalariga ta’siri borligini ko‘rsatmoqda. Quyida ushbu mavzuda ilmiy izlanish olib borgan yetakchi tadqiqotchilar va ularning asosiy ilmiy xulosalari keltiriladi.

Raphaël K. Akamavi, Fahad Ibrahim va Raymond Swaray tomonidan 2023-yilda “Tourism and Troubles: Effects of Security Threats on the Global Travel and Tourism Industry Performance” nomli maqolada xavfsizlik tahdidlari — xususan, terrorizm, siyosiy beqarorlik va geosiyosiy ziddiyatlarning turizmga ta’siri empirik tahlil qilingan. Tadqiqotda 2000–2020-yillar oralig‘idagi 120 dan ortiq mamlakat ma’lumotlari asosida regressiya modeli yordamida tahlil o‘tkazilgan. Ularning xulosasiga ko‘ra, xavfsizlik tahdidlari turizm xizmatlariga bo‘lgan talabni sezilarli

⁸ ASEAN Secretariat. (2024). SMEs and Tourism in Southeast Asia. <https://asean.org>

darajada pasaytiradi, bu esa bandlik, YaIM va valyuta tushumlariga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, uzoq muddatli siyosiy beqarorlik va qurolli mojarolar mavjud bo'lgan mintaqalarda turizmning tiklanish sur'atlari ancha sust bo'ladi.⁹

Xitoylik tadqiqotchi Xiaoying Liu va uning hamkorlari 2024-yilda "Attaining Global Peace and Tourism Competitiveness: Linkages Between Tourism, Security Measures and Economic Stability" nomli maqolada turizm raqobatbardoshligini oshirishda xavfsizlik choralari va iqtisodiy barqarorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni tahlil qilgan. Ular 80 dan ortiq mamlakatlar misolida olib borgan tadqiqotlarida shunday xulosaga kelishgan: xavfsizlik infratuzilmasining kuchaytirilishi (masalan, raqamli vizalar, biometrik nazorat, xavfsiz transport tizimlari) turizmga bo'lgan ishonchni oshiradi va bu orqali sayyohlar oqimini barqarorlashtiradi. Shu bilan birga, ular turizm siyosatini milliy xavfsizlik strategiyalari bilan uyg'unlashtirish zarurligini ta'kidlaydi.¹⁰

Yana bir muhim tadqiqot 2024-yilda MDPI jurnalida chop etilgan "Security and Securitization as Topics in Sustainability and Tourism" nomli maqolada keltirilgan. Unda xavfsizlik tushunchasining turizmga qanday shakllanishi, xavfsizlikning ijtimoiy va ekologik barqarorlik bilan qanday bog'liqligi tahlil qilingan. Mualliflar xavfsizlikni faqat jismoniy tahdidlar bilan emas, balki iqlim o'zgarishi, sog'liqni saqlash inqirozlari (masalan, pandemiyalar) va axborot xavfsizligi bilan ham bog'lash zarurligini ta'kidlaydi. Ularning fikricha, barqaror turizm faqatgina xavfsizlikni keng qamrovli tushunish va uni boshqarish strategiyalari bilan uyg'unlashtirilgandagina iqtisodiy xavfsizlikka xizmat qilishi mumkin.¹¹

⁹ Akamavi, R. K., Ibrahim, F., & Swaray, R. (2023). Tourism and Troubles: Effects of Security Threats on the Global Travel and Tourism Industry Performance. *Journal of Travel*

¹⁰ Security Measures and Economic Stability. *Kybernetes*. <https://doi.org/10.1108/k-04-2023-0642>

¹¹ MDPI. (2024). *Security and Securitization as Topics in Sustainability and Tourism*. *Sustainability*, 16(2), Article 905. <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/2/905>

Mazkur maqolada turizmning global rivojlanish tendensiyalari va ularning iqtisodiy xavfsizlik bilan bog‘liq jihatlarini tahlil qilish uchun kompleks yondashuv asosida bir nechta ilmiy-uslubiy vositalar qo‘llanildi. Tadqiqotda sifatli (qualitative) va miqdoriy (quantitative) tahlil usullari uyg‘unlashtirildi. Bu yondashuv mavzuning murakkabligi va ko‘p omilli xarakterini chuqurroq anglash imkonini berdi.

Birinchidan, deskriptiv (ta’rifiy) tahlil usuli orqali jahon turizmining so‘nggi yillardagi rivojlanish sur’atlari, yo‘nalishlari va tarkibiy o‘zgarishlari o‘rganildi. Bu jarayonda UNWTO, WTTC, OECD, ILO kabi xalqaro tashkilotlarning statistik hisobotlari, rasmiy veb-saytlari va ochiq ma’lumotlar bazalari asosiy manba sifatida tanlandi. Jumladan, 2024-yilgi “WTTC Global Economic Impact Report” va “UNWTO World Tourism Barometer” nashrlari asosida xalqaro turizmning iqtisodiy ko‘rsatkichlari tahlil qilindi.

Ikkinchidan, komparativ (taqqoslashli) tahlil usuli yordamida turizmning iqtisodiy xavfsizlikka ta’siri bo‘yicha turli mamlakatlar tajribasi solishtirildi. Bu usul orqali, masalan, Karib havzasi, Yaqin Sharq, Janubi-Sharqiy Osiyo va Yevropa Ittifoqi davlatlarining turizm siyosati, xavfsizlik infratuzilmasi va iqtisodiy barqarorlik darajalari o‘rtasidagi o‘zaro bog‘liqliklar aniqlashtirildi. Ushbu yondashuv orqali turizmga qaram iqtisodiyotlar (masalan, Maldiv orollari, Seyshel orollari) va diversifikatsiyalangan iqtisodiyotlar (masalan, Fransiya, AQSh) o‘rtasidagi farqlar tahlil qilindi.

Uchinchidan, kontent-tahlil (content analysis) usuli orqali mavzuga oid ilmiy maqolalar, xalqaro tadqiqotlar va siyosiy strategik hujjatlar o‘rganildi. Jumladan, Akamavi va boshqalar (2023), Liu va hamkorlari (2024), hamda MDPI jurnali tomonidan chop etilgan maqolalar asosida turizm va xavfsizlik o‘rtasidagi bog‘liqlik, xavfsizlik tahdidlari va ularning iqtisodiy oqibatlari haqida chuqur tahlil olib borildi.

To‘rtinchidan, holat tahlili (case study) usuli asosida O‘zbekiston Respublikasi misolida turizmning iqtisodiy xavfsizlikka ta’siri o‘rganildi. Bu jarayonda O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi, Davlat statistika qo‘mitasi, Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi hamda Jahon banki va BMTTDning O‘zbekistondagi hisobotlari asosida milliy kontekstda tahlillar olib borildi. O‘zbekistonning “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan turizmni rivojlantirish strategiyasi” asosida amalga oshirilayotgan islohotlar, xorijiy investitsiyalar oqimi, turizm infratuzilmasi rivoji va xavfsizlik siyosati o‘rganildi.

Yuqoridagi tahlillar asosida xulosa qilish mumkinki, turizm zamonaviy global iqtisodiyotda nafaqat iqtisodiy o‘shishning muhim omili, balki iqtisodiy xavfsizlikni ta’minlovchi strategik sektor sifatida ham qaralmoqda. Turizm orqali mamlakatlar o‘z iqtisodiyotini diversifikatsiya qiladi, valyuta tushumlarini oshiradi, bandlikni ta’minlaydi, hududiy rivojlanishni jadallashtiradi va xalqaro imijini mustahkamlaydi. Ayniqsa, xizmat ko‘rsatish sohasi ustuvor bo‘lgan iqtisodiyotlarda turizmning barqarorligi milliy iqtisodiy xavfsizlikning ajralmas qismiga aylanmoqda. Biroq, turizm sektori tashqi tahdidlarga nisbatan yuqori darajada sezgir bo‘lib, siyosiy beqarorlik, terrorchilik harakatlari, tabiiy ofatlar, pandemiyalar va iqlim o‘zgarishlari kabi omillar uning rivojlanishiga salbiy ta’sir ko‘rsatadi. Bu esa turizmga qaram iqtisodiyotlar uchun jiddiy xavf tug‘diradi. Shu sababli, turizmni rivojlantirishda xavfsizlik infratuzilmasini mustahkamlash, xavf-xatarlarni oldindan baholash va ularni boshqarish strategiyalarini ishlab chiqish muhim ahamiyatga ega.

Turizm va iqtisodiy xavfsizlik o‘rtasidagi bog‘liqlikni chuqurroq anglash, ushbu sohani milliy xavfsizlik siyosatiga integratsiya qilishni talab etadi. Xalqaro tajriba shuni ko‘rsatadiki, xavfsizlik infratuzilmasi kuchli bo‘lgan davlatlar (masalan, Singapur, BAA, Yaponiya) turizmga yuqori raqobatbardoshlikka erishgan. Shu bilan birga, ekologik barqarorlik, raqamli innovatsiyalar va ijtimoiy inklyuzivlik kabi omillar ham turizmning uzoq muddatli barqarorligiga xizmat qiladi.

Mazkur tahlillar asosida quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- Turizm xavfsizligini milliy xavfsizlik strategiyasiga integratsiya qilish: Turizm sektori uchun alohida xavfsizlik konsepsiyasini ishlab chiqish, unda sog‘liqni saqlash, transport, axborot xavfsizligi va ekologik barqarorlik masalalarini qamrab olgan tizimli yondashuvni shakllantirish zarur.

- Xavfsizlik infratuzilmasini modernizatsiya qilish: Aeroportlar, temir yo‘l vokzallari, mehmonxonalar va yirik sayyohlik obyektlarida zamonaviy texnologiyalar — biometrik identifikatsiya, sun‘iy intellekt asosidagi monitoring tizimlari, raqamli vizalar — joriy etilishi lozim.

- Turizm siyosatini diversifikatsiya qilish: Faqatgina an‘anaviy yo‘nalishlarga tayanmasdan, sog‘lomlashtirish, tibbiy, ekologik, gastronomik va ilmiy turizm turlarini rivojlantirish orqali sektorning barqarorligini oshirish mumkin.

- Mahalliy darajada iqtisodiy faollikni rag‘batlantirish: Turizm bilan bog‘liq kichik va o‘rta biznes subyektlarini qo‘llab-quvvatlash, ayniqsa chekka hududlarda infratuzilmani rivojlantirish orqali iqtisodiy xavfsizlikni mahalliy darajada mustahkamlash mumkin.

- Xalqaro hamkorlikni kengaytirish: UNWTO, WTTC, ILO va boshqa xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikda xavfsizlik standartlarini joriy etish, tajriba almashish va qo‘shma loyihalarni amalga oshirish zarur.

- Monitoring va prognozlash tizimlarini kuchaytirish: Turizmga tahdid soluvchi omillarni oldindan aniqlash va baholash uchun statistik monitoring tizimlarini takomillashtirish, sun‘iy intellekt va katta ma’lumotlar (big data) texnologiyalaridan foydalanish lozim.

Xulosa qilib aytganda, turizmni iqtisodiy xavfsizlikning ajralmas qismi sifatida rivojlantirish uchun tizimli, innovatsion va xavfsizlikka yo‘naltirilgan yondashuv zarur. Bu esa nafaqat iqtisodiy barqarorlikni ta’minlaydi, balki mamlakatning xalqaro maydondagi raqobatbardoshligini ham oshiradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Akamavi, R. K., Ibrahim, F., & Swaray, R. (2023). *Tourism and Troubles: Effects of Security Threats on the Global Travel and Tourism Industry Performance*. Journal of Travel Research, 62(8), 1755–1800. <https://doi.org/10.1177/00472875221138792>
2. Liu, X., Ali, Q., Yaseen, M. R., Sarkodie, S. A., Makhdum, M. S. A., & Khan, M. T. I. (2024). *Attaining Global Peace and Tourism Competitiveness: Linkages Between Tourism, Security Measures and Economic Stability*. Kybernetes. <https://doi.org/10.1108/k-04-2023-0642>
3. MDPI. (2024). *Security and Securitization as Topics in Sustainability and Tourism*. Sustainability, 16(2), Article 905. <https://www.mdpi.com/2071-1050/16/2/905>
4. WTTC. (2024). *Global Economic Impact of Travel & Tourism*. World Travel & Tourism Council. <https://wttc.org>
5. UNWTO. (2024). *World Tourism Barometer, Vol. 22, Issue 1*. World Tourism Organization. <https://www.unwto.org>
6. OECD. (2024). *Tourism Trends and Policies*. Organisation for Economic Co-operation and Development. <https://www.oecd.org/tourism>
7. O‘zbekiston Respublikasi Turizm qo‘mitasi. (2022). *2022–2026-yillarga mo‘ljallangan turizmni rivojlantirish strategiyasi*. Toshkent: Turizm va madaniy meros vazirligi. <https://uzbektourism.uz>